

УДК 027.021:908

МУЗЕЙНА БІБЛІОТЕКА: ЗБЕРЕЖЕННЯ ФОНДУ¹

Л.О. Денісова

(Музей героїчної оборони і визволення Севастополя,
м. Севастополь, Україна)

У доповіді розглядаються питання збереження рідкісного фонду музейної бібліотеки та перспективи її розвитку на основі автоматизованих технологій.

Ключові слова: історія бібліотеки, цінний фонд, краєзнавство

В докладе рассматриваются вопросы сохранения редкого фонда музейной библиотеки и перспективы ее развития на основе автоматизированных технологий.

Ключевые слова: история библиотеки, ценный фонд, краеведение

Музей героїчної оборони і визволення Севастополя – найбільше музейне об'єднання України, до складу якого входять такі музеї: панорама „Оборона Севастополя 1854–1855 рр.“, діорама „Штурм Сапун-гори 7 травня 1944 р.“, Оборонна вежа Малахова кургану, Володимирський собор – усипальня адміралів, Будинок-музей севастопольських підпільників 1941-1942 рр. Фондові колекції нараховують більше 100 тис. одиниць зберігання, які відтворюють історію міста від його заснування в 1783 році до сьогодні, створення та розвиток двох флотів – Чорноморського флоту Росії і Військово-Морських Сил України. Значне місце займають документальні пам'ятники з історії будівництва та розвитку промисловості, економіки, науки, освіти, культури, мистецтва, адміністративного устрою, матеріали з періоду Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. і Кримської війни 1853–1856 рр. Музей приймає на рік близько 540 тис. відвідувачів, із них 445 тис. на екскурсійних об'єктах. У музеї працюють більше 200 осіб, із них 40 – наукові співробітники, які ведуть дослідження з 75 тем.

Існування солідного музею неможливе без відповідних його статусу книжкових зібрань.

Зруйнований у часи Великої Вітчизняної війни, наш музей був відкритий після реставрації в жовтні 1954 року, а у грудні музей придбав для своєї бібліотеки перші книги. Книжкова колекція для бібліотечних фондів відбиралася ретельно та скрупульозно впродовж багатьох років. Тому сьогодні інформаційний масив наукової бібліотеки, що володіє прекрасними фондами, представляє великий інтерес для користувачів. Музейна бібліотека є сховищем унікальних фондів з історії Криму, Севастополя, Чорноморського флоту. Одну з найцінніших частин фонду складають книги з історії Кримської війни 1854-1855 рр., особливою гордістю бібліотеки є зібрання Зведення військових і морських постанов, наказів із військового відомства, артилерії, циркулярів Головного штабу дореволюційної Росії, а також військова періодика XIX-XX ст. Сьогодні фонд бібліотеки має більше 34 тис. джерел інформації, з них: книг 25,6 тис., зокрема більше 5 тис. рідкісних видань; журналів – 7 тис. (80 назв); 800 річних комплектів газет (23 назви), у т. ч. міські газети постійного зберігання „Слава Севастополя“, „Севастопольські вісті“, „Прапор Батьківщини“, „Флот України“.

Штат бібліотеки – 2 співробітники. Бібліотека розташована в ізольованому приміщенні площею 150 кв. м (50 кв. м – читальний зал, 100 кв. м – книгосховище). Книги розміщені на стелажах, частина рідкісного фонду – в шафах (близько 1,5 тис. книг). Умови зберігання бібліотечних фондів

¹ Доклад на русском и английском языках представлен по адресу:
http://conf.cpic.ru/eva2007/rus/reports/report_1148.html

– задовільні, головний недолік – висока температура повітря (+25, +30) у літні місяці. З метою збереження книжкового фонду в 1970-і – 1990-і рр. ремонт книг проводився в державній палітурній майстерні, основні операції: заміна палітурної кришки, лагодження та відновлення порваних аркушів. Складні реставраційні роботи в таких майстернях не проводилися. На початку 90-х рр. палітурна майстерня закрилася. Зараз послуги з переплетення книг за безготівковим розрахунком одержати в місті неможливо. У друкарнях міських газет можна замовити тільки переплетення підшивань газет. А потреба в ремонті та реставрації бібліотечного фонду з кожним роком зростає. Книги, яким 100-150 років для наукових співробітників і екскурсоводів музею служать основним джерелом у науково-дослідній і екскурсійній роботі, тому видання рідкісного фонду постійно видаються читачам для роботи. Наша бібліотека має сумний досвід ксерокопіювання книг: у результаті відбувається відділення книжкового блоку від палітурної кришки; розброшування книги; порушується цілісність палітурної кришки і т. д. Сьогодні у зв'язку з тим, що в процесі ксерокопіювання книга піддається механічному руйнуванню, правилами бібліотеки ця операція з рідкісними виданнями заборонена. За допомогою книжкового фонду бібліотека забезпечує виконання основних робіт наукових співробітників музею, тому ми виховуємо у своїх читачів дбайливе ставлення до книг і впевнені, що рідкісний фонд бібліотеки повинен знаходитися під спостереженням фахівця, який професійно виконував би такі ремонтні роботи як усунення механічних пошкоджень аркушів книжкового блоку, видалення забруднень з аркушів книги, видалення плям цвілі та грибкових уражень тощо. На жаль, у штатному розкладі музею відсутня посада палітурника-реставратора.

Велика частина фонду бібліотеки (90%) призначена для вічного зберігання. Перед музейною бібліотекою стоїть завдання збереження оригіналу документа як пам'ятника певної історичної епохи. Ми визначили для себе пріоритетні напрямки роботи з бібліотечним фондом:

- покращення умов збереження фонду;
- реставрація документів;
- створення цифрової колекції;
- створення електронного каталогу рідкісних видань.

Бібліотека – необхідна ланка в роботі музею. Її читачі у будь-який час можуть одержати літературу й інформацію з найрізноманітніших питань музейної справи, історії, краєзнавства. Основні читачі бібліотеки – співробітники музею, також фондами бібліотеки користуються викладачі ВНЗ, студенти, школярі, краєзнавці.

Робота бібліотеки спрямована на здійснення бібліотечного і інформаційно-бібліографічного обслуговування наукових співробітників і екскурсоводів музею з тематики наукових досліджень, при створенні експозицій і стаціонарних виставок, сприяння видавничій та екскурсійній роботі музею, надання допомоги фахівцям, краєзнавцям, проведення презентацій музейних видань.

Активній видавничій діяльності музею бібліотека надає інформаційно-бібліографічну допомогу, в т. ч., використовуючи Інтернет.

Музейні видання останніх років:

Севастополь: Энциклопедический справочник / Музей героической обороны и освобождения Севастополя. – Симферополь: Бизнес-Информ, 2000. – 688 с.: ил.

Перше та єдине на сьогоднішній день енциклопедичне видання про місто, його більш ніж 200-річну історію. Містить 1300 статей, близько 700 чорно-білих і кольорових ілюстрацій.

Собор Святого Равноапостольного князя Владимира – усыпальница выдающихся адмиралов Российского Императорского Флота/ Музей героической обороны и освобождения Севастополя. – Симферополь: Бизнес-Информ, 2004. – 336 с.: 183 черно-белых и цветных ил.

Книга про історію будівництва і долю собору на Центральному міському пагорбі, в якій уперше подаються відомості про всіх 13 адміралів, похованих у нижньому храмі собору (найвідоміші з них М. П. Лазарев, В. О. Корнілов, В. І. Істомін, П. С. Нахімов), і 72 морські офіцери, чиї імена значаться на мармурових плитах верхнього храму.

Севастопольской панораме 100 лет/ Музей героической обороны и освобождения Севастополя. – Симферополь: ПолиПРЕСС, 2005. – 320 с.: 285 черно-белых и цветных ил.

Книга наукових нарисів про панораму, видана на основі матеріалів, зібраних і вивчених декількома поколіннями наукових співробітників музею. Ілюстрації – з фондових колекцій музею, багато з яких публікуються вперше.

Ляшук П. М. Офицеры Черноморского флота, погибшие при защите Севастополя в 1854–1855 гг.: Биограф. справ. – Симферополь: ПолиПРЕСС, 2005. – 256 с.: 84 черно-белых ил.

У довіднику 155 біографій офіцерів Чорноморського флоту, загиблих під час захисту Севастополя в 1854–1855 рр., а також короткі відомості про Чорноморський флот напередодні та в період Кримської війни 1853–1856 рр., матеріали з увічнення імен загиблих.

Книга Памяти города-героя Севастополя: В 6-ти т. – Симферополь, 1994, 1995, 2003.

Своєрідний ревієм народному подвигу. В основі Книги Пам'яті – поіменні списки загиблих, померлих від ран, зниклих безвісти в роки Великої Вітчизняної війни та в післявоєнний час при виконанні військового обов'язку (у т. ч. загиблі на лінкорі „Новоросійськ”, на ВПК „Відважний”, в Афганістані, на ПЧ „Курськ” та інших підводних човнах). Родичам занесених до Книги Пам'яті міста-героя Севастополя відповідний том видається безкоштовно.

Костюченко С.В., Гюнерфаут С.П. Этюды и эскизы Ф.А. Рубо к Панораме “Штурм 6 июня 1855 г.” из коллекции Музея героической обороны и освобождения Севастополя: Каталог / Музей героической обороны и освобождения Севастополя.– Симферополь: ПолиПРЕСС, 2006. – 80 с., 26 цветных илл.

Каталог містить відомості про 20 етюдів і 5 ескізів Ф.О. Рубо до Панорами “Штурм 6 червня 1855 р.”.

Усі музейні видання зберігаються в електронному вигляді у форматі *.PDF.

З метою пропаганди музейних видань бібліотека проводить презентації книг, використовуючи мультимедійні засоби.

Нові інформаційні технології значно розширюють можливості бібліотеки, дозволяють автоматизувати традиційні процеси, підвищити ефективність використання книжкових фондів. Відповідно до „Технічних рекомендацій з автоматизації діяльності МГОВС” музей придбав для бібліотеки комп'ютер. Першим етапом автоматизації в бібліотеці стало створення електронного каталогу нових надходжень на базі програмного забезпечення ІРБІС, дарованого ДПНТБ Росії.

У віданні бібліотеки знаходиться науковий архів музею, в якому зберігається більше 1700 завершених наукових робіт, історичних довідок. У музеї розпочали роботу із створення повнотекстової БД наукового архіву.